

Krátka správa z vykonanej kontroly poskytovania vybraných dávok sociálnej pomoci podľa zákona č. 195/1998 Z. z. o sociálnej pomoci v znení neskorších predpisov

Kontrola bola vykonaná v súlade s plánom kontrolnej činnosti Najvyššieho kontrolného úradu SR na rok 2007, jej účelom bolo preveriť dodržiavanie príslušných ustanovení zákona č. 195/1998 Z. z. o sociálnej pomoci v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o sociálnej pomoci“) pri poskytovaní vybraných dávok sociálnej pomoci, ich oprávnenosti a účelovosti v rokoch 2005 a 2006.

Kontrola bola vykonaná v Ústredí práce, sociálnych vecí a rodiny, Bratislava a v úradoch práce, sociálnych vecí a rodiny v Malackách, Žiline, Ružomberku a v Košiciach.

V zmysle ustanovenia § 22 ods. 1 zákona NR SR č. 39/1993 Z. z. o Najvyššom kontrolnom úrade SR v znení neskorších predpisov boli vyžiadané doklady a informácie z úradov práce, sociálnych vecí a rodiny v Dunajskej Strede, Galante, Komárne, Novom Meste nad Váhom, Pezinku, Poprade, Považskej Bystrici, Spišskej Novej Vsi, Starej Ľubovni a v Trenčíne, ktoré boli následne vyhodnotené.

Z vykonanej kontroly a poskytnutých podkladov vyplynulo, že subjekty v rokoch 2005 a 2006 vytvárali predpoklady na dodržiavanie príslušných ustanovení zákona o sociálnej pomoci, ale na jednotlivých úradoch práce, sociálnych vecí a rodiny bol zákon v dôsledku jeho nejednoznačnosti a nepresnosti, napriek usmerneniam z úrovne Ústredia, rôzne aplikovaný.

Rôznosť uplatnenia sa prejavila hlavne pri realizácii sociálnej prevencie, posudzovaní miery funkčnej poruchy občana a subjektívnom prístupe k posudzovaniu jednotlivých prípadov, a tým aj priznaniu peňažných príspevkov na kompenzáciu.

Zákon o sociálnej pomoci prešiel počas svojej pôsobnosti mnohými zmenami v priebehu rokov 1998 až 2006, keď bolo prijatých 21 noviel, pričom len v roku 2004 nadobudlo platnosť až 7 noviel. V podobe, ktorú mal zákon o sociálnej pomoci hlavne od 01.09.2005, bol zastaraný, ťažko zrozumiteľný, plný rezíduí a nepresností, ktoré vznikli v priebehu jeho účinnosti. Novelizačný proces tento stav neodstránil, ale prehĺbil.

Bolo zistené, že v kontrolovanom období niektoré ustanovenia zákona o sociálnej pomoci a vyhlášky Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR č. 246/2001 Z. z. na vykonanie niektorých ustanovení zákona o sociálnej pomoci neumožňovali ich plné uplatnenie a efektívne využitie v praxi. Išlo najmä o explicitné odvolávky na zrušené časti súvisiacich zákonov, resp. celé zákony a povinnosti vyplývajúce z neexistujúcich častí zákona, pričom nedostatočne boli definované aj niektoré povinnosti a kompetencie účastníkov vzťahov, čím bol zákon vo viacerých ustanoveniach „de jure“ neuplatniteľný.

Okrem toho zákon umožňoval veľkú voľnosť pri posudzovaní zdravotného stavu občana

Ukolem tohto zákona umožňoval veľkú voľnosť pri posudzovaní zdravotného stavu občana a nesyštémovo stanovoval podmienky priznania jednotlivých kompenzácií.

Organizácie vo svojich vyjadreniach a podkladoch uviedli nedostatky zákona, ktoré spôsobovali problémy pri jeho uplatňovaní a sťažovali kontrolu poskytovania peňažných prostriedkov na kompenzáciu.

V súčasnosti je pripravený legislatívny návrh nového zákona, ktorý rieši aj väčšinu problematických ustanovení pôvodného zákona o sociálnej pomoci uvádzaných Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny a úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny.

Kontrolou bolo zistené, že organizačne bola oddelená posudková činnosť od rozhodovacej činnosti, čím bola zabezpečená nestrannosť pri vydávaní rozhodnutí. Počet zamestnancov na subjektoch bol hraničný a na úradoch práce, sociálnych vecí a rodiny nebolo možné personálne zabezpečiť prevenčnú prácu v zákonnom rozsahu.

V oblasti správy pohľadávok po bývalých okresných úradoch bolo zistené, že vďaka opatreniam prijatým v kontrolovanom období sa podarilo čiastočne znížiť ich počet aj objem, ale proces likvidácie pohľadávok nie je doriešený.

V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že na potrebu riešenia pohľadávok upozornil Najvyšší kontrolný úrad SR ešte v rokoch 2005 a 2006 pri kontrole hospodárenia s prostriedkami štátneho rozpočtu SR a nakladania s majetkom štátu v Ústredí práce, sociálnych vecí a rodiny a vo vybraných úradoch práce, sociálnych vecí a rodiny.

Tento problém bude potrebné doriešiť v súlade s príslušnými ustanoveniami všeobecne záväzných právnych predpisov tak, aby pohľadávky neskresľovali údaje o stave majetku.

V priebehu kontrolovaného obdobia sa celkovo priaznivo zmenil počet odvolaní a ich pomer potvrdených rozhodnutí v odvolacom konaní oproti všetkým odvolaniam, pričom odvolacie konania prebiehali v kontrolovanom období kontinuálne.

Kontrolou neboli zistené nedostatky v oblasti podkladov ani včasnosti a správnosti rozhodnutí, na základe analýzy však bolo zistené, že z tejto vzorky bolo viac ako pätina prípadov zrušených a vrátených na nové konanie. Príčinou bol vo všetkých prípadoch rozdielny posudok druhostupňového orgánu. Tento trend potvrdili aj kontrolou analyzované globálne údaje za roky 2005 a 2006, kedy bol pomer zrušených a na nové konanie vrátených prípadov na základe iného posudku na rovnakej úrovni.

Rozdielnosť posudkov na prvom a druhom stupni dokazuje veľkú možnosť rôzneho uplatnenia zákona v tejto oblasti. Išlo najmä o umožnenie rôzneho prístupu k posudzovaniu prípadov, a tým aj priznaniu jednotlivých kompenzácií a posudzovaniu miery funkčnej poruchy občana podľa druhu zdravotného postihnutia.

V oblasti spolupráce s inými inštitúciami pri realizácii kompetencií podľa zákona o sociálnej pomoci boli avizované parciálne problémy pri komunikácii s daňovými úradmi v oblasti daňového tajomstva.

Pri poskytovaní peňažných prostriedkov na kompenzáciu boli zistené nedostatky pri ich poskytovaní na osobnú asistenciu, na zaobstaranie pomôcky, na kúpu osobného motorového vozidla, úpravu bytu, rodinného domu alebo garáže a na opatrovanie.

Pri príspevku na osobnú asistenciu boli zistené nedostatky pri uzatváraní zmlúv a v spôsobe vykazovania opatrovateľskej činnosti, v dôsledku čoho neboli vyplatené, resp. bol preplatený celý nárok príspevku na opatrovanie. Týmto konaním boli nehospodárne vynaložené finančné prostriedky a následne nebola dodržaná finančná disciplína.

Pri poskytnutých peňažných prostriedkoch na kompenzáciu - na zaobstaranie pomôcky, bola vo viacerých prípadoch zistená neúplná dokumentácia potrebná pre jej vyplatenie.

Pri poskytnutých peňažných prostriedkoch na kompenzáciu - na kúpu osobného motorového vozidla bolo zistených niekoľko nedostatkov, ktoré vyplývali z nedodržania zákona o sociálnej pomoci, napríklad:

- v jednom prípade poberateľ nepredal staré vozidlo do 6 mesiacov od jeho poskytnutia a v jednom prípade bolo z poskytnutých peňažných prostriedkov na kompenzáciu obstarané vozidlo staršie ako 5 rokov,
- v piatich prípadoch bolo vydané rozhodnutie o poskytnutí príspevku bez úplnej dokumentácie,
- vo viacerých prípadoch bolo zistené vyplatenie príspevku na kúpu osobného motorového vozidla pred nadobudnutím právoplatnosti rozhodnutia o jeho priznaní,
- v jednom prípade bolo zistené rozhodnutie vydané na základe neplatnej kúpnopredajnej zmluvy.

Pri kontrole poskytnutých peňažných prostriedkov na kompenzáciu: na úpravu bytu, rodinného domu alebo garáže bolo zistené, že zákon o sociálnej pomoci nerieši problematiku, do akej doby od poskytnutia peňažného príspevku sa má úprava bytu alebo rodinného domu vykonať a taktiež zákon nerieši stanovenie lehoty, dokedy sa má úprava ukončiť.

Pri poskytovaní príspevku na opatrovanie boli zistené najmä prípady, keď kontrolovaný subjekt vyplatil peňažné prostriedky na kompenzáciu pred nadobudnutím právoplatnosti rozhodnutia a tiež boli vydané rozhodnutia bez úplnej dokumentácie.

Okrem toho pri všetkých príspevkoch boli zistené aj rozhodnutia vydané po zákonnej lehote od prijatia žiadosti.

Vnútrošná kontrolná činnosť bola vykonávaná na každom subjekte a k prípadným zisteniam boli prijímané opatrenia, ktoré boli prenesené do praxe a následne vyhodnocované, čím bola zabezpečená spätná väzba ako jedna z funkcií kontroly. Rovnaký prístup bol zistený aj k výsledkom vonkajšej kontroly.

Činnosť štátneho dozoru nebola zistená ani v jednom z 15 kontrolovaných subjektov.

Výsledky kontroly boli prerokované so štatutárnymi zástupcami Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny a úradov práce, sociálnych vecí a rodiny v Malackách, Žiline, Ružomberku a Košiciach. Na základe vykonanej kontroly boli prijaté kontrolovanými subjektmi adresné termínované, systémové opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov a to: 3 v Ústredí práce, sociálnych vecí a rodiny a 37 v úradoch práce, sociálnych vecí a rodiny.

Z poznatkov získaných z výsledkov kontroly Najvyšší kontrolný úrad SR odporúča:

- doriešiť problém likvidácie pohľadávok po bývalých okresných úradoch v súlade s príslušnými ustanoveniami všeobecne záväzných právnych predpisov,
- využiť poznatky z kontroly vykonanej Najvyšším kontrolným úradom SR pri dopracovaní návrhu nového "Zákona o kompenzácii sociálnych dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov",
- urýchliť legislatívny proces na prijatie nového "Zákona o kompenzácii sociálnych dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov".

Správa o výsledku kontroly bola predložená pre informáciu Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Výboru NR SR pre financie rozpočet a menu a Výboru NR SR pre sociálne veci a bývanie.

